

УДК 338.021

Морщавка Ю. О.

Львівський торговельно-економічний університет

Белякова В. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПІДТРИМКА СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сутність, переваги та недоліки європейського інтеграційного вектору розвитку України. Визначені проблема державного регулювання національної економіки. Досліджена інструментальна підтримка системи державного регулювання економіки країни та вимоги до її покращення. Розкриті економічні й адміністративні інструменти регулювання національного макроекономічного середовища. Виокремлені фактори розвитку європейського інтеграційного процесу.

Ключові слова: інтеграція, глобалізація, європейський вектор розвитку, державне регулювання, інструменти, інструментальна підтримка.

Постановка проблеми. Фундаментальні зміни, які сьогодні відбуваються в світовій економічній системі супроводжуються посиленням економічної інтеграції країн, що призводить до поглиблення міжнародного поділу праці, науково-технічного прогресу, лібералізації торгівлі, транснаціоналізації, досягнення глобальної єдності в оцінці ринкової економіки і системи вільної торгівлі. Зміни світового господарства сучасних геополітичних реалій виробляє нові глобальні загрози та виклики. У зв'язку з цим сфера міжнародних відносин зазнає кардинальні зміни через трансформаційні процеси, які здійснюють безпосередній вплив на розвиток країн [1]. Одним з таких, сьогоднішніх реалій, є глобалізація. Глобалізація являє собою об'єктивний процес, який формує «нову економіку» з певними негативними і позитивними сторонами і впроваджує цей механізм в життя.

Дані зміни все більше відчувають на собі практично всі країни світу. Серед них, зокрема, і Україна, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається по шляху інтеграції у світове співтовариство та європейський простір, за допомогою інструментів державного регулювання. Визначення місця національної економіки у міжнародному макроекономічному середовищі, її участь у глобальних економічних процесах передбачає остаточне прийняття і реалізацію інтеграційного вектора стратегічного розвитку країни з урахуванням економічного і політичного векторів.

Аналіз досліджень і публікацій. Сьогодні найактуальнішим питанням залишається аналіз інструментальної підтримки державного регулювання економіки України з метою активної участі її в глобалізаційних процесах. Дослідження інтеграції сучасної України, її подальшого економічного розвитку, присвячено багато праць видатних вітчизняних та зарубіжних вчених та фахівців, серед яких: Гайдуцький П., Геєць В., Сафонов Ю., Григор'єв Г., Глазьев С., Дикань В., Лозунько С., Лукінов І., Масленников Є., Стромилло В., Фомін І., Циганов С., Єрмолаєв А., Клименко І., Жаліло Я. та інші.

Мета статті полягає у дослідженні інструментальної підтримки системи державного регулювання та аналізі позитивних і негативних рис активної участі держави в умовах європейського вектора розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейські інтеграційні процеси – це досить складний комплекс політичних, економічних

і соціокультурних перетворень, спрямованих на всебічне зближення національних просторів європейського субконтиненту. Феномен євроінтеграції, став знаковим протягом останнього півстоліття, заслуговує різнопланових наукових досліджень з історичних, політологічних, соціологічних, культурологічних, а також географічних орієнтирів.

Сьогодні основними інтеграційними векторами розвитку в сфері державного регулювання України є інтеграція європейського напрямку. Європейський інтеграційний вектор економічного розвитку України передбачає перехід до західно-християнського напрямку розвитку, з посиленням інтеграційних процесів з країнами Заходу, підписання Угоди про Асоціацію України з ЄС та перспективу подальшого приєднання країни до країн ЄС. Слід зазначити, що в євроінтеграції України, в першу чергу, зацікавлені європейські партнери, оскільки Україна грає важливу роль на Європейському континенті, оскільки виступає як територія, що має геостратегічні і природно-кліматичні переваги, природні ресурси, високоосвічені трудові ресурси. Інтеграційна привабливість ЄС для України в аспекті економічного розвитку полягає в можливості приєднатися до високої культури ефективного ринкового господарювання, підвищенні рівня соціально-економічного добробуту.

Інтеграційний розвиток державного регулювання України на цей момент дуже складний. На думку багатьох експертів наша держава повністю ще не готова до такого відповідального кроку, оскільки Україна остаточно «віртуалізувалася». Це означає, що не відбувається процес концентрації великого промислового виробництва. Центр – Київ і Київська область – поглинає понад 45% усіх банківських кредитів і бюджетних коштів, що становить лівову частку інтелектуального потенціалу країни. Подібна «інвестиційна привабливість» сприяє поглибленню регіональної диференціації, що ніяк не вписується в нормативи ЄС. Оскільки в ЄС діє система трансфертних платежів, вони являють собою спеціальні фонди, які спрямовані на надання фінансової підтримки економічно слабким регіонам. Крім того, особливу роль грає також торговельні відносини країн, а саме експорт і імпорт. У розвинених країнах частка експорту складає 46%, а імпорту 65%, що припадає на високотехнологічну продукцію, у той час як в Україні ці показники становлять відповідно 7% і 11% [1].

Однак проблема державного регулювання національної економіки у взаємозв'язку із забезпеченням сталого економічного зростання українськими економістами приділяють значно мало уваги. Основна маса досліджень в області структурної державної політики носить вузькоспеціалізований характер і не виходить за рамки аналізу регулювання окремих елементів структури економіки. Вони націлені на вирішення приватних задач, не скоординовані на наукових опрацюваннях загальнонаціональної концепції структурних перетворень економіки з метою забезпечення довготривалого економічного зростання та недостатньо пов'язані з сучасними методологічними підходами до ролі держави в змішаній економіці.

Формування структури економіки, що відповідає вимогам нової господарської системи та європейського вектору розвитку, здатної забезпечувати стійкість економічного зростання, в значній мірі заважає відсутність глибоких розробок теоретико-методологічних основ взаємозв'язку структури національної економіки та економічного зростання, концептуальних підходів до державного регулювання структури змішаної економіки з урахуванням європейського інтеграційного вектору.

В Україні державне регулювання практично паралізовано. Це пов'язано з тим, що «державна еліта» України формується на споріднених зв'язках, таким чином відбувається процес морального приниження висококваліфікованих фахівців і безвідповідальність над професіоналізмом. В ЄС відбувається зворотний процес, а саме органи виконавчої влади – це сервісні установи з особливим статусом, що обслуговують реальний сектор економіки. Західний чинownik, крім чітко прописаних обов'язків, має ще й коло повноважень, у рамках яких він самостійно має право вирішувати виникаючі питання. Сьогодні в Україні апарат державного регулювання ниж-

чого, середнього і навіть вищої ланки не можуть прийняти рішення самостійно без погодження з главою того чи іншого відомства. Це пов'язано з низьким рівнем заробітної плати, що призводить до самої важливої причини застою України – корупції [2].

Розглядаючи систему державного регулювання в умовах європейського вектора розвитку України, необхідно відзначити основні позитивні і негативні риси інтеграції, які представлені в табл. 1.

Важким фактором розвитку європейського інтеграційного процесу є зовнішньоекономічна політика національного макроекономічного середовища, весь комплекс питань щодо створення договірних простору та забезпечення національної безпеки, розвитку усіх форм співробітництва, орієнтації на глобальні зміни та тенденції, може призвести до позитивних змін у економіці нашої країни [3]. Розвиток відносин з ЄС у довгостроковій перспективі має залишатися одним із пріоритетним в державній політиці України. Для цього необхідно проаналізувати основну інструментальну підтримку системи державного регулювання.

У національному макроекономічному середовищі ринкові процеси регулюється за допомогою економічних і адміністративних інструментів [4]. Але, економічні інструменти повинні мати перевагу, оскільки вони не сковують свободу підприємницької діяльності, не мають руйнівного характеру. Економічні інструменти забезпечують регулюючий вплив на національну економіку через стимулювання або гальмування підприємницької діяльності суб'єктів господарського комплексу країни.

До економічних інструментів відносяться: грошово-кредитна і фінансова політика.

Грошово-кредитна політика являє собою сукупність заходів у сфері грошового обігу та

Таблиця 1

Позитивні та негативні риси євроінтеграції для національного макроекономічного середовища

Позитивні риси	Негативні риси
1. Тимчасове перебування на території ЄС та України фізичних осіб для економічних цілей: – узаконити легальну роботу в ЄС кваліфікованих спеціалістів, а також керівників компаній; – українські юристи, аудиторів, архітекторів, ІТ спеціалістів і ще фахівців дванадцяти спеціальностей зможуть легально надавати свої послуги в країнах ЄС.	1. Зниження виробництва: – посилення конкуренції та санітарні або екологічні стандарти ЄС можуть призвести до того, що в перші два роки закритись чимало українських виробників (зокрема легкої та харчової промисловості).
2. Для споживачів вільна торгівля з ЄС: – зниження цін на товари, в результаті доступу до широкого асортименту і, відповідно, більшої конкуренції між виробником і продавцем; – безпечна продукція на внутрішньому ринку, що стане результатом якісних змін українського законодавства та регуляторних норм; – нові робочі місця, створені в результаті поліпшення інвестиційного клімату, сприятливого регуляторного середовища, що відповідає нормам ЄС.	2. Загроза національній валюті України: – зменшення експорту товарів до країн СНД і збільшення імпорту з ЄС погіршить зовнішньоторговельний баланс; – загрожує стабільності курсу гривні.
3. Для українського бізнесу торгівля з ЄС: – безмитний доступ для більшості українських продуктів до найбільшого у світі ринку, що створить великі можливості для експорту; – гармонізація законодавства України із законодавством ЄС; – найкраща законодавча захищеність прав інтелектуальної власності на застосування нових норм на практиці, що забезпечить доходи винахідникам і людям творчих професій; – покращення внутрішнього інвестиційного і бізнес-клімату.	3. Зростання цін: – відкриття ринку ЄС може призвести до подорожчання того, що всередині України дешевше, ніж за кордоном, оскільки експортувати буде набагато вигідніше, ніж продавати всередині країни.
4. Фінансова допомога (на підтримку сільського господарства): – витрати в регіонах з несприятливими умовами господарювання для запобігання виїзду людей з цих областей, – дотації на захист природного середовища.	4. Безробіття: – падіння виробництва загрожує зростанням безробіття; – почнеться відтік кадрів за кордон, що спровокує брак працівників.

Джерело: складено авторами

кредиту, яка спрямована на забезпечення зростання реального обсягу ВВП, стабільності цін, ефективної зайнятості і вирівнювання платіжного балансу. До основних напрямів грошово-кредитної політики належать: операції на відкритому ринку, тобто на ринку урядових цінних паперів; політика облікової ставки (дисконтна політика) або ставки рефінансування, тобто регулювання проценту за позиками комерційних банків у Національного банку України; зміна норми обов'язкових резервів банків, тобто тієї суми, яку комерційні банки зобов'язані зберігати в Національному банку України (без відсотків) [5].

Фінансова політика – це цілеспрямовані заходи державних інституцій щодо мобілізації фінансових ресурсів, їх розподілу та використання на основі нормативно-правового забезпечення національного макроекономічного середовища. Фінансова політика має два вектори: бюджетну політику і фінансову політику, і має сприяти зростанню соціально-економічного добробуту громадян [6–7].

Як ми вже відзначили, поряд з економічними інструментами державного регулювання використовуються і адміністративні. До адміністративних інструментів регулювання економіки відносять такі заходи, як заборона, дозвіл, примус. Заборона – це заборона будь-якої господарської діяльності, визнання суспільно шкідливим саме виробництво будь-якої продукції і послуг або його технологій. Дозвіл – це згода, видана у письмовій або усній формі суб'єктом управління. Держава дає дозвіл на ведення багатьох видів економічної діяльності, експорт та імпорт низки товарів. Примус заснований на застосуванні заходів покарання за порушення встановлених норм. Адміністративні інструменти регулювання використовуються часто при вирішенні питань охорони навколишнього середовища, забезпечення національної безпеки країни. Їх використовують при розробленні стандартів, нормативів, нормативно-правових актів, а також при здійсненні контролю за їх дотриманням.

Економічні та адміністративні інструменти знаходяться у певному взаємозв'язку. Так як будь-який економічний регулятор застосовується чи змінюється після прийняття відповідних державних рішень, а також контролюється державною службою, то можна сказати, що він вже несе в собі елемент адміністрування. У той же час адміністративні інструменти повинні бути економічно обґрунтовані.

Інструменти державного регулювання сьогодні схильні до трансформації, оскільки вони повинні відповідати нормам і стандартам ЄС. Перші і значні зміни були проведені в адміністративних інструментах, а саме законодавчих актів України про освіту, пенсійної реформи, медицини та інші нормативні акти, оскільки вся система управління державою, в першу чергу залежить від законодавства. Але не стало винятком також поступове поліпшення ефектив-

ності використання економічних інструментів. Найближчим часом вони також будуть схильні до змін у відповідності до стандартів ЄС [1]. Ці зміни в обов'язковому порядку необхідно провести з метою розвитку державного управління в умовах євроінтеграції України.

Державне регулювання структури національної економіки в інтересах забезпечення сталого економічного зростання має будуватися на новій концептуальній моделі європейського розвитку країни. В її основі повинна знаходитися сукупність науково-обґрунтованих принципів регулювання структурних пропорцій в умовах розвитку ринкових інститутів і механізмів, а також пріоритетні напрямки впливу держави на структурні компоненти економіки з точки зору її прогресивного розвитку та інтеграційних процесів. При визначенні нових концептуальних підходів до регулювання структури економіки слід виходити з розуміння того, що стержнем національної економіки є ринок. Держава функціонує в рамках ринкової системи господарювання. Звідси випливають особливості регулюючих функцій державних інституцій. Вони полягають в підтримці стабільності ринкової системи, забезпеченні конкурентоспроможності економіки, вираженні та відстоюванні громадських інтересів. Ці особливості визначають характерні риси регулювання структури національної економіки в сучасних інтеграційних умовах. Важливо враховувати, що держава робить регулюючий вплив на структуру змішаної економіки. Не менш значущим є забезпечення узгодженості державного регулювання структури національної економіки з системою більш високого порядку, якої виступає державне регулювання економіки, а також з такими видами регулювання як корпоративне та міжнародне. Це важливо з точки зору знаходження розумного балансу сфер відповідальності. При цьому слід враховувати, що такий баланс не перебуває в застиглому стані, він змінюється разом з еволюцією суспільства, економіки та її структурних компонентів.

Висновок. Отже, європейський інтеграційний вектор розвитку України сприятиме структурним перетворенням її економіки. Але цей процес має як позитивні так і негативні риси, що можуть впливати на систему державного регулювання країни. Для зниження впливу негативних факторів євроінтеграції, забезпечення отримання позитивного економічного ефекту потребують розробки та впровадження ефективної інструментальної підтримки системи державного регулювання розвитку країни, а також перегляд економічної політики і зовнішньоекономічних пріоритетів. Рушійною силою розвитку системи державного регулювання національної економіки була і залишається необхідність підвищення ефективності функціонування економіки країни з метою всебічного і більш повного задоволення суспільних потреб з урахуванням європейських орієнтирів.

Список використаних джерел:

1. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : [моногр.] ; Вип. 1 / за ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. Херсон: Гринь Д.С., 2016. Вип. 1. 854 с.
2. Євроінтеграційний курс України – позитиви та негативи. URL: http://studbooks.net/55631/politologiya/evrointegratsionnyy_kurs_ukrainy_negativy_pozitivu (дата звернення 17.04.18).
3. Масленніков Є.І., Ткач Є.І. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 5/2. С. 27–30.
4. Григор'єв Г.С., Сафонов Ю.М. Механізм державного регулювання фінансово-економічних процесів. Ефективна економіка. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/11.pdf.

5. Масленніков Є.І., Харькова Н.С. Грошово-кредитні інструменти державного регулювання попиту у національному макроекономічному середовищі. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 11/2. С. 31–34.
6. Ломачинська І.А. Вплив інституційного розвитку фінансової системи на економічну безпеку України. Вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. № 8, частина 1. С. 174–177.
7. Ломачинська І.А. Бюджетно-податкове регулювання соціальних аспектів економічного розвитку. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2016. Том 21, вип. 4(46). С. 188–191.

Морщавка Ю. А.

Львовский торгово-экономический университет

Белякова В. В.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

ИНСТРУМЕНТАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОГО ВЕКТОРА РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Резюме

В статье рассмотрена сущность, преимущества и недостатки европейского интеграционного вектора развития Украины. Определены проблемы государственного регулирования национальной экономики. Исследована инструментальная поддержка системы государственного регулирования экономики страны и требования ее улучшения. Раскрыты экономические и административные инструменты регулирования национальной макроэкономической среды. Выделены факторы развития европейского интеграционного процесса.

Ключевые слова: интеграция, глобализация, европейский вектор развития, государственное регулирование, инструменты, инструментальная поддержка.

Morshchatka Yu. A.

Lviv University of Trade and Economics

Belyakova V. V.

Odessa I. I. Mechnikov National University

INSTRUMENTAL SUPPORT OF THE STATE REGULATION SYSTEM IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN INVESTMENT DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

The article discusses the essence, advantages and disadvantages of the European integration vector of Ukraine's development. The problem of state regulation of the national economy is determined. The instrumental support of the system of state regulation of the country's economy and requirements for its improvement have been explored. The economic and administrative tools for regulation of the national macroeconomic environment are revealed. The factors of development of the European integration process are singled out.

Key words: integration, globalize, European vector of development, government regulation, tools, instrumental support.